הא רבי הא ר' יוסי בר' יהודה דתניא [א]הכניס שבלין לעשות מהן עיסה [ב]אוכל מהן עראי ופטור [ג]למוללן במלילות רבי מחייב ור' יוסי ברבי יהודה פוטר ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן ביום טוב דטבלא ביומיה אלא מאי תרומה רוב תרומה אמר אביי מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא. טבלא לימא מסייע ליה [ד]מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו רבי יוסי בר' יהודה היא דאמר התם לא טבלא הכא טבלא לא רבי היא אי רבי היא מאי איריא תלתן אפי' שבלין נמי אלא מאי רבי יוסי בר' יהודה לשמעינן שאר מיני קטניות וכ"ש תלתן אלא תלתן אצטריכא ליה סד"א הואיל וטעם עצו ופריו שוה לפרוש נמי אעצו קמ"ל איכא דאמרי אמר אביי [ה]מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא לא טבלא מיתיבי מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו טבל טבול של תרומה [ו]לא טבל טבול של תרומת מעשר וכדר' אבהו א"ר שמעון בן לקיש דאמר רבי אבהו אמר רבי שמעון בן לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין [ז]שמו טובלו לתרומת מעשר כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי הכי יהיבנא לך אמר רבא [ח]קנסא תניא נמי הכי בן לוי שנתנו לו שבלין במעשרותיו עושה אותן גורן ענבים עושה אותן יין זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהם תרומת מעשר ונותנן לכהן שכשם שתרומה גדולה אינה ניטלת

אלא

הא רבי הא ר' יוסי ברבי יהודה. לעולם מוללין מלילות לדברי הכל ודקשיא לך אם כן מצינו תרומה שזכאי בהרמתה אין ודאי מצינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות ומתניתין דקתני לא מצינו ר' יוסי ברבי יהודה היא דאמר אין תרומה במלילות: **אוכל מהן עראי.** כל זמן שלא דשן ומרחן בכרי לא נגמרה מלאכתן לתרומה: **למוללן במלילות.** הכניסן לאכלן מעט מעט ע"י מלילות: **רבי מחייב.** בתרומה שלא יאכל מהן עראי עד שיפריש לפי שהכנסתן בשבלין היא גמר מלאכתן שאין סופן לבא לידי גורן אחר והוו גרנן: **ורבי יוסי בר' יהודה פוטר.** דגנך כתיב(ג) והיינו מרוח דאין דגון אלא קנון בכרי: ופרכינן לרבא דאמר מוללן לר' יוסי ברבי יהודה נמי אי שרית למוללן ביו"ט משכחת לה על כרחין שזכאי בהרמתה במלילות שהכניסן לעשות עיסה בדישה ומרוח ונמלך עליהן למוללן להניען כולן למלילות דעל כרחין מודה בהו רבי יוסי דטבלן ביום שנמלך עליהן דכיון דהכניסן לשם גורן גמור ירדה להן תורת תרומות ומעשרות וכשנמלך למוללן נעשית הכנסתו גורן והמוללן ביו"ט על כרחו (א) קדים תרומתן: **אלא מאי תרומה רוב תרומה** גרסינן. ולא גרס אלא מאי אית לך למימר אלא לא תימא הא רבי הא רבי יוסי דבין לרבי בין לרבי יוסי מתוקמא ומאי תרומה דתנן מתניתין אינו זכאי בהרמתה ברוב תרומות קאמר שישנן על ידי דישה ומרוח והן מערב יום טוב: **מחלוקת בשבלין.** בהנהו הוא דפטר ר' יוסי דרובן לדישה ואין גרנן אלא במרוח: **אבל קטניות.** יש בני אדם הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדרתן לפיכך הכנסתן בחבילין זהו גרנן: **תלתן.** מין קטנית הוא ומעט נותנין בקדרה ליתן טעם: **כותש.** זהו דרך דישתן: **ומחשב.** מאומד: **ואין מפריש על העץ.** אין צריך להפריש מן הקשים. ואף על פי שטעם עצו ופריו שוה לא חייבוהו חכמים במעשרות מדקתני חבילין של טבל אלמא אורייתא טבלא: **לשמעינן שאר מיני קטניות.** דטבלו בחבילי ואף על פי שהרבה עושין מהן כרי ומרוח וכ"ש תלתן שהוא נותנו מעט מעט בקדרה למתק ונותנו בעצו: **אלא תלתן אצטריכא ליה** גרסינן. ולעולם רבי היא וה"ה לשבלין ולא תסייעיה מהכא: **איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין.** בהנהו מחייב רבי לפי שהרבה כונסין אותן למלילות וקליות שהן גרנן אבל בקטניות סתם הכנסתם למרוח ואסורייתא לא טבלא: **מאי לאו בטבל טבול לתרומה.** כלומר מאי לאו גבי ישראל קרי ליה טבל ועדיין לא נקרא עליו שם בפה ומסתמא קרוי טבל וחייב בתרומה שהיא תחלה לכל המעשרות דכתיב בה ראשית(ו): **לא בטבל טבול לתרומת מעשר.** לעולם אין חבילין גמר מלאכה ואילו גבי ישראל הוא לא הוה מקרי טבל אלא בבן לוי קאי שקדם והלך אצל ישראל ונטל מעשר ראשון ממנו בחבילין והואיל וחל על חבילין הללו שם מעשר נעשו טבל אצלו להפריש מהם תרומת מעשר מן המעשר שעל הלוי להפריש והיא במיתה וכל תורת תרומה עליה דתרומה קרייה רחמנא(ד): **שהקדימו בשבלין.** שהקדימו לתרומה גדולה: **שמו טובלו.** שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל עד שיפריש תרומת מעשר שלו ולקמיה(ה) יהיב טעמא: **כותש למה לי.** אי בבן לוי מוקמינן ליה למה מוטל עליו לעשותו דגן אי אמרת בשלמא בישראל קאי ואקורייתא טבלא שפיר תנא כותש דכתיב דגנך(ו) ודרבנן דומיא דאורייתא תקון: **קנסא.** על שהקדים וגרם להעריס לעבור על דברי תורה שהמשנה סדר המעשרות עובר בלאו מלאתך ודמעך לא תאחר (שמות כב) דהכי קאמר לא תאחר תרומה להקדים לה מעשר: **יעשה אותו גורן** גרסינן:

אלא

הא רבי יוסי. פרש"י ומה (ב) מצינו דזכאי בהרמתה היינו אליבא דרבי דאמר יש תרומה במלילות דסבר דהכנסתן למלילות היינו גרנן וגמר מלאכה אבל מתני' דקתני לא מצינו היינו ר' יוסי ברבי יהודה דאמר אין תרומה במלילות דלדגן קפיד רחמנא ואין זה אלא קנון בעלמא ובסמוך גרסינן ולרבי יוסי בר' יהודה נמי משכחת לה וכו' משמע לפי' דלר' יוסי אפי' אכילת קבע יכול לאכול בלא מעשר דאם היה מחייב באכילת קבע משכחת לה לר' יוסי בר' יהודה דזכאי בהרמתה באכילת קבע ותימה דהלשון לא משמע כן דהא קאי על אכילת עראי הכניס שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור ועלה מסיק למוללן במלילות רבי מחייב מעראי ור' יוסי בר' יהודה פוטר מעראי וע"כ לרבי נמי היכי מצינו (הוא) שזכאי בהרמתה ביו"ט הואיל דאית ליה דהכנסתן למלילות זהו גרנן וגמר מלאכתן אם כן נתחייבו מאתמול מעיו"ט ואם כן אין יכול להפריש ביו"ט לכן נ"ל דהא דקאמר דכהן זכאי בהרמתה אתיא אליבא דר' יוסי ברבי יהודה דפוטר דכיון דסבר דהכנסתן לאו זהו גרנן ואם כן כי מללן ביו"ט (ה)בא לו חיוב השתא וא"כ זכאי בהרמתה והא דאמר דאינו זכאי בהרמתה אתי אליבא דרבי דס"ל דהכנסתן זו היא גרנן והיה להם לתרום מאתמול וא"כ אינו זכאי בהרמתה ובסמוך גרסי' ולרבי משכחת לה וכו': **איכא דאמרי** מחלוקת בשבלים אבל בקטניות ד"ה לא טבלא. והקשה הר"ר שמשון מקוצי דבכל התלמוד לא מצינו איכא דאמרי כה"ג שהוא להפך מן הלשון דודאי מצינו בשאר מקומות לישנא קמא דברי הכל ואיכא דאמרי בהא נמי פליגי או איכא דאמרי בהא פליגי ובהא לישנא קמא דברי הכל אבל כה"ג לא דלכל הפחות הוה לי' למימר דבקטניות מחלוקת אבל בשבלין כ"ע מודו ותירץ דה"ק לישנא קמא מחלוקת בשבלין היכא שפירש בהדיא שהכניסן לשבלין אבל בקטנית שפירש למוללן ד"ה טבלא וה"ה דפליגי בקטניות סתם ובשבלין סתם ואיכא דאמרי ה"ק מחלוקת בשבלין סתם שלא פירש למוללן אבל בקטניות סתמא כ"ע מודו דלא טבלו וה"ה בקטניות שהכניסן למוללן פליגי וכן בשבלין פליגי והשתא ניחא דלא הוי להיפך לגמרי דהא דקאמר לישנא קמא דפליגי מסיק הכא באיכא דאמרי ד"ה [לא] טבלא וא"ת והא לא מיירי כלל בפלוגתייהו רק במפרש שהכניסן לשבלים יש לומר דמה דקתני סיפא למוללן במלילות משום דמסתמא כמו למוללן במלילות דכל שלא פיר' דהוו לעשות מהן עיסה הוי כמו למוללן במלילות בשבלים אבל תימה להאי פירושא דמקשה בסמוך מאי לאו בטבל וכו' מאי פריך לשני ליה דמיירי בדמפרש והכא מיירי בסתם ויש לומר דמשמע דמיירי בכל ענין אפילו בסתמא ועוד דבעי (ג) אליבא דכלהו תנאי:

כשם

מסורת הש"ס

א) תרומות פ"י מ"ו, ב) [דברים יח], ג) [דברים יח], ד) [במדבר יח], ה) [ע"ב], ו) [דברים יח], ז) [עי' תרומות פ"ג מ"ו], ח) [פי' לאכול קבע רש"ל].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופרכינן וכו' על כרחו מרים תרומתן הס"ד: (ב) תוס' ד"ה הא וכו' ומה שמצינו וכו' דהא דקאמר שזכאי כצ"ל ותיבת דכהן נמחק: (ג) ד"ה איכא וכו' ועוד דבעי לאוקמא אליבא:

גליון הש"ס

גמ' אוכל מהן עראי. עיין מנחות דף סז ע"ב תוס' ד"ה כדי שתהא:

רבינו חננאל

ופרקינן לא קשיא הא דתני מוללין ומפרכין ביו"ט, לר' יוסי בר' יהודה שפוטר המלילות מן התרומה, והא דתני המולל מלילות ואמרינן מערב יו"ט אין ביו"ט לא לר', דתניא הכניס שיבולין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור, למוללן במלילות, רבי מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר. ר' סבר כיון שחישב עליהן למוללן הוקבעו למעשר ולתרומה, וכיון שהיה לו לעשר מאתמול ולא עישר, מוקצה הוא ואסור למוללן ביו"ט. ור' יוסי בר' יהודה סבר אין חייב אא"כ עשאן כעין גורן, אבל המכניס למלילות פטור הוא בחול כל שכן ביום טוב. לפיכך מוללין ביו"ט. ואמרינן ולר' (א)[יוסי ב"ר יהודה] נמי משכחת לה הא דתניא, ואוקימנא ר' יוסי בר' יהודה דמחייב ביו"ט במילתא דלא הוה אפשר לו לעשותו מעיו"ט, וכל מלאכה [שהוא] צורך אוכל [נפש] שאי אפשר לעשותה מעיו"ט מותר לעשותה ביו"ט, והוא כגון הלש עיסה מעיו"ט אין מפריש ממנה חלתה ביו"ט, והלש ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט, הכא נמי כגון שהכניס שבלין לעשות עיסה, דאפילו ר' מתיר לאכול מהן עראי בין בחול בין ביו"ט, ונכנס ביו"ט, ואחר [כך] נמלך עליהן ואמר איני עושה מהן עיסה אלא מלילות אני עושה אותם כולן, שנמצאו היום ביו"ט מתחייבין, ולא היה בהן חיוב מאתמול, כגון האי הכי נמי דאיבעי כו' למיכל מיניהו אסור, אלא מאי אית לך למימר מתקנם ואוכל. ירושלמי מטלטלין את האיסטבסין דר' ירמיה הורי לבר גירוגני אסיא מטעינה בסדינא מיעול מבקרא בישיא בשבתא. מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי מטעין בסדינא בסריגא מיעול מדרש בציבורא בשבתא, לא סוף דבר שצורך הרבים בו, אלא שמא יצטרכו לו רבים. תני לא את המפתח וב"ה מתירין, הרא דמתירין ב"ה מפתח של כלים לא שרא, והא ר' אבהו הוה יתיב ומתני ומפתחא של פלטורין בידיה, פלפלין הוה ליה בגוזה. תני הלש עיסה ביו"ט מפריש חלה ביו"ט. מערב יו"ט

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ה:
קא ב מיי' שם ופ"ה מהל' תרומות הל' ה:
קב ג מיי' פ"ג מהלכות תרומות הל' יד סמג עשין קלג טור י"ד סי' שלא:
קג ד מיי' פ"ג מהל' מעשר הל' ה:
קד ה מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלג טור י"ד סי' שלא:
קה ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה יט טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קי וסעיף קל:
קו ז מיי' פ"ג מהל' תרומות הל' יד סמג עשין קלג טור י"ד סי' שלא:

רבינו חננאל (המשך)

ושכח ולא הפריש חלתה אסור לטלטלה כו', תיפתר בעיסה טמאה שאינו יכול להפריש חלתה אלא בסוף, ובדין הוה בעיסה טהורה שלא יפרישנה אלא בסוף, תקנה תקנו להפרישה בתחילה שלא הטמא את העיסה. והא דתנן אין זכאי בהרמתה רוב תרומה היא, ולא כל התרומה. (ב) ויתכן לפרקים שיזדמן כגון זו, ויש לו להרים התרומה ביו"ט אם צריך לאכול מהן, כגון אפייה ובישול שהן מותרין, וכגון הלש עיסה (מערב) [ב]יו"ט מפריש ממנה חלתה ביו"ט, הכא נמי אפילו לר' יוסי בר' יהודה מאי תרומה דתנינן לא אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה, רוב תרומה. אמר אביי מחלוקת ר' ור' יוסי בר' יהודה בשבלין של תבואה, אבל בקטניות דברי הכל איסוריתא טבלא. לימא מיסייעא מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל כו'. איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבלין, אבל בקטנית דברי הכל איסוריתא [לא] טבלא. ומותבינן עליה מהא דתנן בתרומות פ"ט מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהן ומפריש על הזרע ואין מפריש על העץ, מאי לאו תרומה היא זו דקתני ומפריש על הזרע, והנה מצינו כי נתחייב בחבילות שהן איסורייתא להפריש מהן תרומה, ואיך [אמר] איסורייתא דברי הכל לא טבלו, כלומר אין חייבין עד שיפרשו. ודחה לא, זה ששנינו ומפריש, תרומת מעשר היא, ולא תרומה גדולה, פי' כגון שיש לו לבעל הבית אלף חבילי חלתן, ונתן מאה מהן מעשר ללוי, חייב הלוי לכתוש עשר חבילות מהן, שהן מעשר מן המעשר, וזהו שנקרא תרומת מעשר כדכתיב והרמותם ממנו וגו'. ומחשב, כלומר מחשב בדעתו של אילו החבילות יש בהן זרע עשרים סאה, כותש מהן סאתים ונותן לכהן. וזה הכתישה קנס קנסו ללוי, שלא היה לו לקבל חבילות עד שיכתשם ישראל ויתקנם. וכריש לקיש דאמר שמו טובלו לתרומת מעשר, כלומר כיון שנקרא מעשר, חייב להפריש ממנו תרומת מעשר, וזה פירוש שמו טובלו לתרומת מעשר, ומחשב באומדן דעתו בכמה זרע יש בהן כמה שיפרישנו.

א) כצ"ל, לפי התמתן. ב) כ"ה בגמ'.